

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: דיני ממונות (לב)

ז' סיון תשפ"א 1376 (שנה כו')

ההפטרה: "רוני ושמחתי" (זכריה ב')

פרשת בהעלותך

"אל מול פני המזורה יאירו שבעת הנרות" (ז, ב)

פירש רבינו עובדיה ספורנו זצ"ל: הנרות הימניים רומזים ללומדי התורה והנרות השמאליים רומזים לאנשי המלאכה, מחזיקי התורה, וכולם יחד מהווים שלימות אחת ופונים למרכז אחד, לעשות את רצון הקב"ה. ופונים זה לעבר זה באהבה וזה שנאמר: "ויענו כל העם (על כל חלקיו) ויאמרו: כל אשר דיבר ה' נעשה", שע"י כולנו ייעשה רצונו!

"קחו את הלכים מתוך בני ישראל וטהרת אותם" (ז, ז)

איך "לוקחים" בני אדם? כותב רשי: קחם בדברים, אמור להם: אשריכם שתזכו להיות משרתי הבורא. ולא רק את הלויים יש לשכנע בדברים רכים אלא אף להנהיג ומלכות שנאמר במדבר (כז, יח): "קח לך את יהושע" ופירש שם רשי: קחנו בדברים, אמור לו: אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום. ואם "הגדולים" כן קל וחומר אנו אם רצוננו שיתקבלו דברנו, עלינו לאומרם בלשון רכה ובנועם לזולתנו כדי שיתיישבו על הלב. וכל שכן כלפי ילדינו, יש כאן קו הוראה והדרכה עבורנו ההורים והמחנכים הרוצים בטובת ילדינו: שכן טבעו של אדם שאינו אוהב לשנות מצב, לכן נדבר אליהם בדיבורים רכים ונלווה אותם בעידוד וחיזוק ובכך נעזור להם לעשות את השינוי המיוחל ברצון ובאהבה כדי שיהיו עובדי השם אמיתיים ולהנחילם גן עדן בשני העולמות.

"ויהי בנסוע הארון" (י, לה)

מעשה בשני צנחנים שצנחו יחד ממטוס, לפתע חש אחד מהם שמצנחו לא נפתח, חרדה נוראה לפתה את ליבו, אלא שפתאום חש בלפיתת ברזל.. היו אלה ידי חברו שאחזו בו וכשהם צמודים זה לזה הם צנחו יחדיו לקרקע והגיעו בשלום.

אך עמדו על רגליהם, קם הניצול להודות למצילו, אלא שהמציל פונה אליו בהתרגשות ומודה לו על שהציל את חייו... שאלו הניצול שהוא משתומם: "הלא אתה הצלת את חיי ולא אני אותך". התברר, שחברו ראה חופת מצנח אחת שלא נפתחה וחשב שזה המצנח שלו, לפיכך מיהר לאחוז בחברו כדי להציל את עצמו ממוות ר"ל, ובכן: מי צריך להודות למי?

כך הוא הלקח: ארון בתוכו היו מונחים לוחות הברית, למראית עין היו הלוויים נושאים את הארון בידיהם, אולם לאמיתו של דבר "ויהי בנסוע הארון" – הארון היה נושא את נושאי. (רשי)
אנשים חושבים לפעמים שהם מחזיקים את לומדי התורה על ידי כספם ותמיכתם. ואכן אע"פ שזכותם עצומה מאוד, נכסיהם מתברכים והם זוכים בזכותה לשפע הצלחה ופרנסה ברוח.

ברכת השם היא תעשיר

מעשה שהיה

שעת צהרים חמה של סוף הקיץ. ר' נחום ישב במשרדו הממוזג, במרומי אחד מבנייני המשרדים המגרדים את שחקי העיר ניו-יורק, ידיו היו עסוקות בעבודה טכנית

העלון מוקדש לעילוי נשמת אסתר בת שמחה ז"ל שפקודתה ב-טו בסיון ת.ג.צ.ב.ה

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לדבר בתפילה * שקיעה 7:44-7:47 * סוף זמן ק"ש 8:23-8:24

יציאת ש"ר ת: 9:07

יציאת שבת: 8:12

כניסת שבת: 7:20

שאינה דורשת חשיבה יתירה וכיוון שמשתדל הוא לנצל את זמנו באופן מטבי, הוא היה מאזין לשיעורי תורה ומוסר כדי להתרומם עוד ועוד בעבודת ה'.

היה זה בעיצומו של חודש אלול הוא שמע הרצאה שעסקה בחשיבות קבלת קבלה מיוחדת לקראת השנה החדשה, אפילו קטנה ובלבד שנתמיד בה מבלי להרפות.....

לאחר מחשבה מעמיקה הוא החליט לקבל על עצמו לברך ברכת המזון במתינות ומתוך הכתב, היות ושמע הרצאה אודות סגולתה ומעלותיה. כמה שנים אחר כך נקלע ר' נחום למצב כלכלי לא פשוט והוא נזקק לתוספת הכנסה משמעותית, בצר לו פנה לחברו שהינו בעל יכולת כספית וחוש עסקי מבורך ותינה בפניו את מצבו הדחוק. "ממש משמים שהגיע אלי היום, הוצעה לי הזדמנות עסקית נדירה, רכישת חברה משגשגת לציוד רפואי המועמדת למכירה במחיר זול במיוחד, אולם נאלצתי לדחותה מחוסר פנאי להתעסק בכל הכרוך בניהולה, נראה לי כי אתה האיש המתאים לכך. אני מוכן להשקיע מחצית מהסכום, אתה תגייס את המחצית השנייה ובד בבד תנהל את החברה, ובעזרת ה' יחדיו נעשה ונצליח".

ר' נחום נענה בשמחה להצעה ומיהר לגייס הלוואות ותוך כמה ימים הפך לשותף מלא בחברה. ההצלחה האירה לו פנים ותוך שנתיים הוא הצליח לשלם את חובותיו, כשסיים לשלם הציץ לשותפו לרכוש מידי את חלקו בחברה, הלה הסכים בשמחה ור' נחום גייס שוב הלוואות ושילם לחברו את המגיע לו ובכך הפך לבעלים הבלעדיים של החברה.

כחצי שנה לאחר מכן, בעודו מתמודד עם תשלום החובות שנטל לצורך השלמת רכישת החברה, ביום בהיר הגיעה אליו הודעה אלקטרונית שתוכנה גרם לו להלם מוחלט.

ההודעה נשלחה אליו ממנהל מפעל בסין שייצר בעבורו ציוד רפואי, בה נכתב כי מיליון קופסאות הכפפות החד פעמיות שהזמין מוכנות וכי עליו להעביר את התשלום בעבורן כדי שהמשלוח יבוצע בהקדם. הוא שפשף את עיניו כלא מאמין: "מיליון קופסאות? הזמנתי בסך הכל מאה אלף", הוא מיהר להעמיד את המנהל על טעותו אך הלה התעקש כי בהודעת ההזמנה היה כתוב מליון. ר' נחום בדק ברשימת ההודעות היוצאות וגילה כי אכן טעה, ובהודעה ששלח למפעל הוסיף אפס אחד מיותר וכתב בטעות מיליון במקום מאה אלף, ולא נותרה לו ברירה אלא לבקש הלוואת ענק ולשלם את הסכום העצום, כשהוא נותר להתמודד עם השאלה הנוקבת: מה יעשה עם מליון קופסאות של כפפות? אכזבות רבות הוא נחל בדרכו למכור את הכפפות וגם כשהוריד את מחירן מתחת למחיר הקרן לא מצא רוכש.

החובות העיקרניים עליו מאד וזאת מלבד הצורך לשלם מידי חודש טבין ותקילין לבעל המחסן שם הייתה הסחורה מאופסנת. ר' נחום ייחל להיפטר מהסחורה כמה שיותר מהר אך נאלץ להמתין ולהמתין ללא תוחלת. בכל אותה העת המשיך לדבוק בקבלה שקיבל ולברך ברכת המזון מתוך הכתוב, ובשלב מסוים אף החליט להוסיף חיזוק על חיזוק בכך שהחל ליטול ידיים אף בארוחת הערב כדי שיוכל לברך ברכת המזון פעם נוספת בכל יום ובכך להגדיל את סגולת הפרנסה.

בעיצומו של חורף תש"פ החלו השמועות לספר על וירוס חדש ומסתורי המתפשט בסין הרחוקה, ר' נחום שהיה עסוק בניסיונות חוזרים ונשנים למכור את מטען הכפפות לא חשב ששמועות אלו נוגעות אליו במידה כלשהיא. לא חלף זמן רב עד שהחלו להגיע שמועות על מספר נדבקים שהתגלו בארצות הברית. השמועות הדאיגו את רשויות הבריאות העולמית שהחלו לנקוט בצעדים כדי למנוע את התפשטות המגיפה. אט אט חלחלה ההבנה כי מדובר בוירוס מסוכן ומתעתע שיש למנוע את התפשטותו, לשם כך חויבו התושבים בהוראות המחייבות לנקוט בהיגיינה מחמירה במרחב הציבורי, באותה עת סברו שעיקר התפשטותו של וירוס הקורונה הוא דרך מגע ועל כן חייבו עטית כפפות במרחב הציבורי.

באישון לילה התקשר אחד הסוחרים הרבים שאליו התחנן בחודשים האחרונים שירכוש ממנו

כפפות במחיר הפסד. הפעם היה זה הסוחר שהתחנן לר' נחום למכור לו את מטען הכפפות ואז התעורר הוא להבין כי אוצר של ממש שוכן תחת ידיו. סין השביתה את מפעליה לרגל המגיפה ובעולם נוצר מחסור אמיתי במצרך שהיה כה נצרך בתקופה זו כפפות חד פעמיות. בזה אחר זה התקשרו אליו אותם סוחרים עמהם שוחח בחודשים האחרונים והתחננו לרכוש ממנו את מטען הכפפות. אך ר' נחום לא מיהר להיענות לבקשותיהם אלא רק כשהוצעה לו הצעה גבוהה עשרות מונים מהמחיר ששילם הסכום הספיק לו ברווח כדי לכסות את כל חובותיו ואף הותר בידו רווח עצום.

הלכות גניבה גזילה [לב]

פינת ההלכה

גזל בריבית [ט] רבית במקום מצוה

א. התורה אסרה להלוות וללוות בריבית (ש"ע י"ד סי' קס ס"א) בין שההלוואה בכסף, באוכל או בדבר אחר (ע"פ חומש דברים כג כ, ש"ע קס, נשך כסף לגר"א פר"א ס"א). יש אומרים שישור האיסור מדין גזל (נשך כסף סי' ז עמ' סו-סז). והאיסור בין שהריבית מהתורה ובין מדרבנן (סס).
ב. מותר להלוות בריבית דרבנן [יוסבר להלן בסעיף ד'] מכספי יתומים, צדקה [מוסדות צדקה], תלמוד תורה או בית-כנסת (ש"ע י"ד סי' קס ס"א, הרמ"א סס, חוט שני לגר"א קרליץ עמ' ס, נשך כסף פ"ב ס"ז, רבית- צריח פנחס לגר"פ ויזר פ"ב ס"כד, מלוה ה' לגר"מ לוי ח"א פ"ו ס"יג), ואין הלווה עובר על איסור ריבית כשלווה מאלו (גבועת עולם-שערי רבית עמק מט, ש"ת יד רמ"ה י"ד סי' לו אות ג).

ג. לדבר מצוה כגון: סעודות שבת ויום טוב, סעודת ברית מילה וכל דבר מצוה הדין: לספרדים: מותר ללוות בריבית דרבנן לצורך זה (חזו"ע שבת לגר"ע יוסף ח"א עמ' ה-י, הליכות עולם לגר"ע יוסף ח"א עמ' טו ו-ה"ג עמ' מט, ילקו"י לגר"י יוסף שבת ח"א (מהדו' תשע"א) סי' רמז ס"ב נשך כסף פ"ב ס"ח, עיין משנת רבית לגר"א לזנוני פ"ב ס"יגועוד). והמלווה אינו עובר על איסור כשהוא מלווה בריבית דרבנן בעניינים אלו (חוט שני עמ' עב, משנ"ב עז והדר סי' רמז צלוניס והענות ס"ק עה, חזו"ע שבת סס). [אנו ממליצים למלווה שמזדמן לו להלוות לדברים אלו שיחתום על ה"יתר עיסקא" באופן חד פעמי כדי להגן על עצמו בכל מיני מצבים שהם ספק דבר מצוה וכדו'].

דוגמאות מעשיות:

* אדם שאין לו כסף "לעשות שבת" יכול ללוות בריבית דרבנן כסף כדי שיהיה לו מה לקנות לשבת או אפילו להוסיף על מה שיש (ד.ע.ז).

* נולד בן במזל טוב וצריך כסף לשלם לאולם ולסעודת הברית יכול ללוות בריבית דרבנן לשם כך.

לאשכנזים: מותר בריבית דרבנן רק בדרך היתר, היינו ע"י חתימה על "היתר עיסקא" (ומשנ"ב סי' רמז ס"ק ד ושער הליון ס"ק טו, פסקי תשובות לגר"א רבינוביץ סי' רמז ס"ק 70, כי זו שבת לגר"א חותה סי' רמז ס"יט, רבית צריח פנחס פ"ב ס"ככ ועוד).

ד. ריבית דרבנן המותרת בהנ"ל כגון:

* **ריבית מוקדמת או מאוחרת** – היינו שהלווה משלם למלווה את הרבית שהוא חייב בדרך "מתנה" מס' ימים קודם קבלת ההלוואה או מס' ימים אחרי פירעון ההלוואה (ש"ע י"ד סי' קפ ס"ו, חוט שני עמ' סח).

* **דרך מתנה** – אם הלווה נותן למלווה בשעת פירעון ההלוואה את הריבית דרך מתנה בלי שיחייב אותו לתת [אבל אם מחייבו לתת אפילו שיאמר שזה בדרך מתנה אסור] (ש"ע י"ד סי' קפ ס"ז, ה).

* **דרך תשלומים** – כשמחיר התשלומים גבוה יותר ממחיר במזומן (ש"ע י"ד סי' קעג ס"א) מותר לקנות את החפץ עבור הנ"ל בתשלומים (נשך כסף עמ' סו).

דוגמא מעשית: מותר לספרדי לקנות תפילין בתשלומים למרות שהמחיר למזומן נמוך יותר, ולאשכנזי מותר לקנות בתשלומים כנ"ל רק אם חתם על "היתר עיסקא". (ד.ע. ע"פ משנת רבית להלן)

* **הקדמת תשלום** – תשלום מראש עבור מוצר שקונים (ש"ע י"ד סי' קעה ס"א).

דוגמא מעשית: מותר לישיבות לשלם מראש לסוחרים שיספקו לישיבה בשר, דגים ופירות לזמן מאוחר יותר (חוט שני עמ' קז, משנת רבית פ"ח ס"לד). **הטעם:** כסף של תלמוד תורה מותר בריבית דרבנן (סס).

דוגמא מעשית: מותר לספרדי לשלם מראש עבור תפילין שקונה מסופר סת"ם [אפילו שאין לסופר תפילין אחרות כדוגמתן בשעת התשלום]

הטעם: שמותר לקנות חפצי מצוה (ככל דבר מצוה) בריבית דרבנן (ע"פ משנת רבית פ"ב ס"יג).

אבל לאשכנזי מותר ע"י "היתר עיסקא" [או דרכים אחרות שמפורטות בהיתר משלם מראש] (ד.ע.).

* **ריבית של "סאה בסאה"** – כשמלווה מחברו חפץ מתכלה ואח"כ מחזיר לו חפץ דומה בשווי יקר יותר (ש"ע י"ד סי' קסד ס"א).

דוגמא מעשית: מותר לגבאי הממונה על קופת בית הכנסת להלוות למתפללי בית הכנסת הלוואה דולרית על מנת שיחזירו לו דולרים אע"פ שאין למתפללים דולר אחד בביתם (ואפילו שיש חשש שהדולרים יתייקרו ונמצא מחזיר דולרים בשווי גדול יותר משקיבל, מאחר שזה רק ריבית דרבנן התיירו בכספי בית כנסת) (גזעו עולם – שערי רבית פ"ה פ"ו, חוט שני עמ' סו).

דוגמא מעשית: אדם שלווה תרופה מגמ"ח תרופות יכול השיב תרופה יקרה יותר (נשך כסף פ"ב ס"ז).

הטעם: גוף של צדקה וחסד מותר לו להלוות בריבית דרבנן (משנת רבית פ"ב ס"ז).

* **ריבית בדרך קנס** – כשמתנים שאם הלווה לא יפרע בזמן את הלוואתו הוא יתחייב לשלם קנס על עיכוב החזר ההלוואה וכל זה דווקא בקנס חד פעמי אבל מתרבה לא (מתרבה = שעל כל שבוע עיכוב משלם קנס וכדו') (רבית לאור ההלכה פ"ה ס"ח).

דוגמא מעשית: גבאי בית כנסת שמלווה למתפללים מקופת בית הכנסת יכול להתנות שלווה שלא פורע את הלוואתו בזמן משלם קנס חד פעמי (גזעו עולם – שערי רבית פ"ה ס"ז).

* ישנם אופנים נוספים שלא הבאנו.

ה. הלוואה בריבית שהיא מהתורה אסורה אפילו לצורך מצוה (הלכות עולם ח"ח עמ' ה, חוט שני עמ' עב).

דוגמא מעשית: הנותן צ"ק מאוחר לצדקה כגון: על סכום 2000 ₪ על מנת לקבל מהם כסף מזומן כגון: 1800 ₪ יש כאן ריבית מהתורה ואסור לעשות זאת אפילו שההפרש הולך לצדקה (חוט שני עמ' עב).

ו. אדם שאינו שומר תורה ומצוות ביקש מחברו הדתי הלוואה בתשלומים נוחים, השיב לו חברו אני מוכן להלוות לך בתנאי שתשמור שבת, הדין שמותר לעשות כן ואין בזה איסור ריבית.

הטעם: סוף סוף הלווה חייב לשמור שבת ואין איסור ריבית במה שהמלווה נהנה שזיכה ואילץ את הלווה לקיים מה שחייב לקיים ולכן אין כאן ריבית (חשוקי חמד ב"מ עמ' רלז).

ז. אסור להלוות בריבית מהתורה מכספי יתומים, תלמוד תורה, בית כנסת וכדו' (ויאמר אברהם סי' קס ס"יחז, גזעו עולם – שערי רבית פ"ה ס"ט) ולכן:

* **בית כנסת שיש לו קרן הלוואות למתפללי בית הכנסת ומתנה את קבלת ההלוואה בתרומה לקרן ואפילו ברמז, אסור לעשות כן משום ריבית מהתורה, אמנם מותר לבקש תרומה בדרך בקשה [כשברור שהיא לא מותנת בקבלת ההלוואה] והלווה יכול לתרום אבל לא כל אורך זמן ההלוואה אלא מס' ימים לפני ההלוואה או מס' ימים אחרי פירעונה** (חוט שני עמ' סב, רבית יהודה פ"ז עמ' קלב, גזעו עולם פ"ד ס"ג-י).

* **אסור להלוות כספים אלו בצמוד לשער יציג של הדולר (או מטבע זר אחר) או צמוד למדד וכדו' משום ריבית מהתורה** (רבית לאור ההלכה פ"ה ס"ט).

ח. מעשה שאירע בחברת תהילים שהגיעו הרבה ילדים יותר מכפי המצופה כ"י ולא היה למארגן מספיק ממתקים לכולם והוא רוצה להציע לאלו שלא קיבלו ממתק שיקבלו שבוע הבא **שניים** כפיצוי שלא קיבלו כעת, הדין שאסור לו לעשות כן משום שנראה כריבית (חשוקי חמד ב"מ עמ' שג, שו"ת ויאמר אברהם ח"ג עמ' שלג). אמנם יכול להבטיח להם ששבוע הבא יקבלו ממתק, ובבוא הזמן כשמחלק לאלו שלא קיבלו (שבוע לפני כן) ייתן להם תוספת ממתק מבלי להסביר שזה בגלל שהמתינו (שו"ת ויאמר אברהם סס).

ט. מי שיש לו קופת צדקה [של מוסדות תורה, חסד, בית כנסת, תלמוד תורה וכדו'] רשאי להקל וללוות מהכסף שבקופה בתנאי שכשהניח את קופת הצדקה בביתו היתנה שיוכל ללוות ממנה אם יצטרך, ובשעה שיצטרכו העניים לכסף שבקופה יוכל להשיב את המעות. ורשאי להחזיר יותר ממה שלווה ואין בזה ריבית (רבית לאור ההלכה פ"ה ס"י, שער הלכה לגר"א פרץ פ"י ס"יז-כ, ויאמר אברהם סי' קס יחא, משנה הלכות ח"ז סי' רנז, שו"ת ישיב יצחק ח"ט סי' לג).

הטעם: אמנם הכסף שבקופה מיועד לעניים והוא אינו רשאי לשנות את יעודו, מ"מ הם עדיין לא זכו בכסף זה והכסף ברשותו, ממילא משלו הוא נוטל ולשם הוא מחזיר יותר (רבית לאור ההלכה סס ס"ק כג, שער הלכה סס, ויאמר אברהם סס).

ניתן לקבל את העלון במייל או ב-ווטסאפ המעוניינים ישלחו בקשה חד פעמית במייל

מניין שחרית באשדוד בימים א-ו ב- 8:30 [הודו] בבי"כ עטרת מאיר רח' רשב"י פינת יהודה
הנשיא (מעל המעון) אזור ז

גבאים יקרים! יש בידכם הזדמנות פז לפרסם בעלון על שעורים, מנינים וכנסים תורניים
המתקיימים ברחבי העיר ללא תשלום 08-8644452

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com